

AZ ÁSOTTHALMI BEDŐ-LIGET BÜKKFATAPLÓINAK (*FOMES FOMENTARIUS* (L.) FR.) BOGÁRKÖZÖSSÉGE

Andrési Réka - Dr. Tuba Katalin - Andrésiné dr. Ambrus Ildikó - Andrési Pál

Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Erdőművelési és Erdővédelmi Intézet

(Sopron, Bajcsy Zsilinszky utca 4.)

andresi.reka@gastudent.nyme.hu

Bevezetés

Hazánkban a taplógombák bogárközösségének vizsgálatával, a taplógombákat lebontó bogarakkal eddig még nagyon kevesen foglalkoztak. Ezen a területen maga a módszertan kidolgozása is fontos feladat. Ahhoz, hogy az erdőkben zajló lebontási folyamatokat teljes komplexitásukban megismerjük, úgy szükséges e téma alaposabb feltárása is.

Először a xilofág rovarok kezdik meg a faanyag lebontását, majd megjelennek a taplógombák, amelyek a dekompozitálók számára is felvehető állapotúvá alakítják át a faanyagot. A gombák lebontását nagyrészt a gombabogarak végzik el.

A vizsgálatot az ásoththalmi Bedő-ligetben végeztük, amely egy 4,38 ha kiterjedésű ültetett erdő (1. ábra). A terület 1944 óta helyi jelentőségű védelem alatt áll (2. ábra). A védettségét az Ásoththalmom Község Önkormányzata Képviselő-testületének 39/2007.(XII.19.) rendelete a helyi jelentőségű védett természeti területek védettségének fenntartásáról indokolja, a terület védett növénytársulásával, valamint a növényzet és az erdészettörténeti emlékek megőrzésével. A területen az utóbbi évtizedekben erdészeti beavatkozás nem történt, így a holtfa, valamint a hozzá kötődő taplógombák tekintetében jól vizsgálható területről van szó.

A vizsgálataink során arra kerestük a választ, hogy:

- Milyen gombabogarak végzik ezt a lebontást a bükkfapló esetében, az ásoththalmi Bedő-ligetben?

Anyag és módszertan

A Bedő-liget a DALERD Zrt. Ásoththalmi Erdészetéhez tartozik. A terület változatos fafajösszetételű, előfordul kocsányos tölgy, platán, vénic szil és fekete dió.

A taplógombákat az ásoththalmi Bedő-ligetből (Ásoththalmom 18/E), ugyanazon vénic szil (*Ulmus laevis*) fekvő holtfáról gyűjtöttük (3. ábra). A begyűjtött termőtest minden esetben bükkfapló (*Fomes fomentarius*) volt.

A termőtesteket 2015. október végén kezdtük el begyűjteni. Ezt követően minden hónap végén négy taplógombát gyűjtöttünk. A mintákból 6 hetente válogattuk ki a kikelt bogarakat. A termőtestek gyűjtése egy évig tart, de ebben a közleményben most csak az októbertől júliusig gyűjtött termőtestek fajkészlete kerül bemutatásra, mint előzetes eredmény, mivel a többi minta esetén még nem telt el a 6 hetes ürítési ciklus.

A *Fomes* termőtesteket a holtfáról fejsze, valamint kés segítségével választottuk el. Igyekeztünk a kéregtől minél jobban megtisztítani, hogy csak a taplógombához kötődő fajok kerüljenek a mintákba. A termőtesteket további tisztítás nélkül helyeztük a papírzacskókba, hogy az összetettebb életközösségüket megőrizzük. A gyűjtést fényképekkel dokumentáltuk (5. ábra).

A mintákat az Erdőművelési és Erdővédelmi Intézet rovarkeltetőjében, laboratóriumi körülmények között helyeztük el, 20±1°C-on és 60%-os páratartalom mellett. 16 óra volt a megvilágított órák száma, míg 8 a sötét órák száma.

A termőtesttől, valamint a rágcsálékból a bogarakat rovarcsipesz segítségével választottuk szét. Több esetben az ürítések során, lárvák is kikerültek a védelmet és táplálékot nyújtó *Fomes fomentarius*ból (4. ábra). Ilyen esetben rovarcsipesz segítségével igyekeztünk visszatenni őket a taplógombákba. A kinevelt bogarakat megszámláltuk, ezt követően pedig üvegcsékben helyeztük el őket. A penészesedés elkerülése végett alkoholt tettünk az üvegcsékbe és így tároltuk őket. A meghatározásig mélyhűtőbe helyeztük a mintáinkat. A fajok meghatározásánál mikroszkópot használtunk, apró termetük miatt (1-2 mm). A bogarak mellett kinevelt más ízeltlábú csoportok meghatározásával a jelenlegi munka során nem foglalkozunk, külön gyűjtjük őket és majd csak a későbbiekben kerülnek feldolgozásra, illetve meghatározásra.

Eredmények

Az ásványi Bedő-liget taplóbogár közössége eddig feltáratlan volt. Az eredmények előzetes eredmények, hiszen még az egy éves kutatási időszak nem fejeződött be, valamint a meghatározott bogarak szakember általi ellenőrzése is folyamatban van.

A *Fomes fomentarius*ból kinevelt meghatározott fajokat a négy évszakra megfelelően csoportosítottuk, hogy lássuk, hogy melyik évszakra melyik bogárfajok kötődnek. Az őszi folyamán kinevelt fajok az Anobiidae, Ciidae, Erotylidae és a Tenebrionidae családból származnak. A téli hónapok során begyűjtött mintákból Anobiidae, Ciidae és a Tenebrionidae család fajait határoztuk meg. Tavaszi *Fomes*ekből az Anobiidae, Ciidae, Mycetophagidae és a Tenebrionidae család fajait, míg a nyári mintákból a Ciidae, Mycetophagidae és Tenebrionidae család fajait neveltük ki. Az előzetes eredmények azt mutatják, hogy a nyáron gyűjtött *Fomes fomentarius*okból nem sikerült az Anobiidae család fajait kinevelni, viszont a Mycetophagidae családdal a tavaszi és a nyári termőtestekben találkoztunk. Egyelőre az Erotylidae családot csak az őszi termőtestekben tudtuk megfigyelni.

A következőkben az eddig meghatározott fajok kerülnek bemutatásra:

Bolitophagus reticulatus (LINNAEUS 1767) (Tenebrionidae) Közép-Európában elterjedt, párhuzamos oldalú, fekete színű bogár, melynek, szárnyfedője durván pontozott. 6-7 mm nagyságú. Általában a lombhullató fákon növő taplógombákban, tipikusan a *Fomes fomentarius*ban jellemző (Hurka 2005) (6. és 8. ábra).

Neomida haemorrhoidalis (FABARICIUS 1787) (Tenebrionidae) Európában, Kaukázusban és Szibériában is előforduló faj. 1970-es években fedezték fel a Rajna-Majna síkon. Németországban veszélyeztetett, vörös listán szereplő faj. Taplógombákban, jellemzően a *Fomes fomentarius*ban fordul elő. 5,5-6,0 mm hosszúságú, henger alakú faj (Reibnitz 2006). A téli hónapokban gyűjtött termőtestekből nem sikerült kinevelnünk (6. ábra). Valószínűleg hosszabb fejlődésmenetű és nem imágó alakban telelő faj.

Dorcatoma robusta A. STRAND 1938 (Anobiidae) általában fekete, erősen szögletes alakú, 3,0-4,5 mm hosszúságú gombabogár. Antennája sárgászöld (Hurka 2005).

Mycetophagus quadripustulatus (LINNAEUS 1761) (Mycetophagidae) a családjának az egyik leggyakoribb faja. 5-6 mm nagyságú. Feje vörös színű, a sötét szárnyfedőn foltok találhatóak, amelyek hiányozhatnak is. Idős, penészes kéreg alatt, tuskókon és taplógombákban fordul elő (Hurka 2005) (7. ábra).

Cis bidentatus (OLIVIER 1790) (Ciidae) egy kisméretű, elsődleges gombaevő bogár (Vincent, 1924). A Skandináv országokban *Fomitopsis pinicolan* vizsgálták. Megállapították, hogy Norvégiában gyakori faj, míg Finnországban nem találták meg (Komonen et al. 2004).

Ennearthron MELLIÉ 1847 (Ciidae) nemzetség 5 faja található meg Közép-Európában. Kistermetű (1,4-2 mm) fajok. Négy faj taplógombákhoz kötött, egy faj pedig a vékony kéreg alatt él. Elterjedtek, de nem túl gyakori fajok (Harde & Möhn 2000).

Orthocis CASEY 1898 (Ciidae) nemzetség fajai megtalálhatóak a kérgek alatt, holt ágakon, valamint vannak köztük gombához kötődők is (Ross et al. 2002).

Erotylidae (LATREILLE 1802) család fajai növényevők, valamint gombafogyasztók lehetnek (Leschen 2003).

Összefoglalás

A taplógombák bogárközösségéről hazánkban egyelőre kevés adat, információ áll rendelkezésre, így ez a vizsgálat ezt az összetett témakört szeretné feltárni. A bemutatott fajokkal ritkán lehet találkozni, hiszen életciklusuk nagy része a védelmet, biztonságot nyújtó, valamint táplálékot jelentő taplógombákban, jelen esetben *Fomes fomentarius*okban folyik.

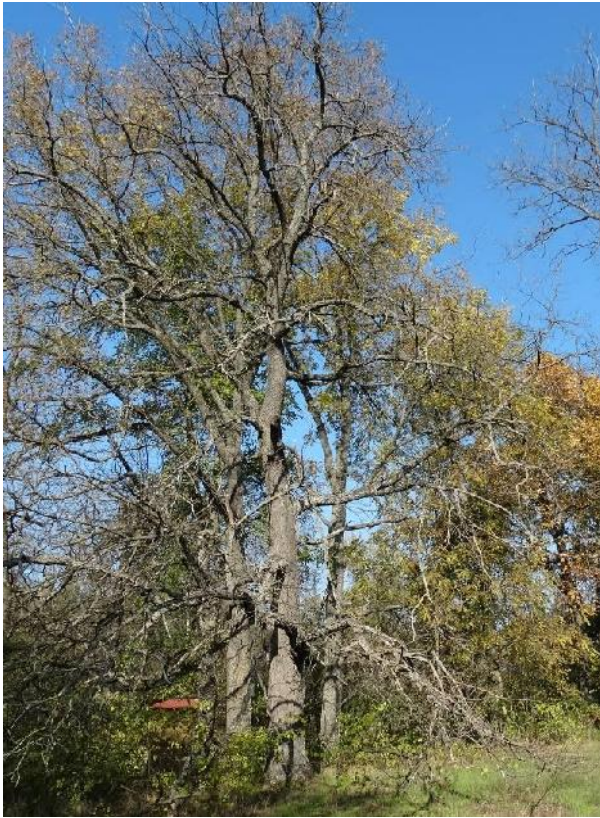
A termőtestekből kinevelt bogárfajok közül a leggyakoribb a *Bolitophagus reticulatus* volt, amely jellemzően *Fomes fomentarius*ban előforduló faj. A másik *Fomes*ekhez köthető gyakori faj, a *Neomida haemorrhoidalis* a télen begyűjtött termőtestek kivételével az összes többi mintában megjelent. A többi említett faj, illetve család kisebb egyedszámban volt megtalálható.

Az előzetes vizsgálatok alapján valószínűsíthető, hogy a Mycetophagidae család kinevelt tagjai lárva pete vagy báb alakban telelnek, míg az Anobiidae, a Ciidae és a Tenebrionidae család tagjai imágó alakban vészlik át a telet. Az Erotylidae család tagjai valószínűleg hosszabb fejlődési idejűek, így évi nemzedékszámuk is alacsonyabb. A többszöri kinevelés arra enged következtetni, hogy a fajok többnemzedékesek lehetnek (pl.: *Bolitophagus reticulatus*, *Dorcatoma robusta*, *Neomida haemorrhoidalis*).

Felhasznált irodalom

- HARDE, K.W. & MÖHN, E. (2000): Der Kosmos Käferführer. Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co., Stuttgart. pp. 222-223
- HURKA, K. (2005): Beetles of the Czech and Slovak Republics. Nalkadatelství KABOUREK, Czech Republic. 390 pp.
- KOMONEN, A., JONSELL, M., ØKLAND, B., SVERDRUO-THYGESON, A. & THUNES, K. (2004): Insect assemblage associated with the polypore *Fomitopsis pinicola*: a comparison across Fennoscandia. — Entomol. Fennica 15: 102–112.
- LESCHEN, R. A. B. (2003): Erotylidae (Insecta: Coleoptera: Cucujoidea): phylogeny and review. Fauna of New Zealand 47, 108 pp.
- REIBNITZ, J. (2006): Die Käfer- Fauna Südwestdeutschlands - ARGE SWD Koleopterologen, <http://entomologie-stuttgart.de/ask/node/777&menu=ste&mode=ste>
- ROSS H. ARNETT, JR, MICHAEL C. THOMAS, PAUL E. SKELLEY & J. HOWARD FRANK (2002): American Beetles, Volume II: Polyphaga: Scarabaeoidea through Curculionoidea, Volume 2. 410.
- VINCENT, M. (1924): On a New Gregarine, *Gregarina segmentata* n.sp., an Intestinal Parasite of *Cis bidentatus* Olivier (Coleoptera). Parasitology, Volume 16, Issue 3. July 1924, pp. 296-302
- Ásotthalom Község Önkormányzata Képviselő-testületének 39/2007.(XII.19.) rendelete a helyi jelentőségű védett természeti területek védettségének fenntartásáról (http://www.asotthalom.hu/regi/39_2008%2520term%25c3%25a9szetv%2520egys%25c3%25a9ges119a.pdf?type=file&id=4140) (2016. szeptember 15.)

1. ábra: Bedő-liget

2. ábra: A Bedő-liget helyi jelentőségű védett természeti terület

3. ábra: A *Fomes fomentarius*okat *Ulmus laevis*ről gyűjtöttük be

4. ábra: *Fomes fomentarius*

5. ábra: A gyűjtés során a termőtestekről több fényképet is készítettünk

6. ábra: *Bolitophagus reticulatus* és *Neomida haemorrhoidalis*

7. ábra: *Mycetophagus quadripustulatus*

8. ábra: *Bolitophagus reticulatus*